

Posljedice obiteljskog nasilja na budućnost djece

Keder, Dragana

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:021864>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-07**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

DRAGANA KEDER

POSljedice obiteljskog nasilja na budućnost djece

Završni rad

Pula, rujan, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

DRAGANA KEDER

POSljedice obiteljskog nasilja na budućnost djece

Završni rad

JMBAG: 0303069690, izvanredni student

Studijski smjer: Preddiplomski izvanredni stručni studij predškolski odgoj

Predmet: Sociologija odgoja i obrazovanja

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Sociologija

Znanstvena grana: Posebne sociologije

Mentor: prof. dr. sc. Fulvio Šuran

Pula, rujan, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana **Dragana Keder**, kandidat za prvostupnika Preddiplomskog stručnog studija predškolski odgoj, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 23. rujna 2021. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, **Dragana Keder** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „**Posljedice obiteljskog nasilja na budućnost djece**“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 23. rujna 2021. godine

Potpis

SADRŽAJ

Stranica

1. UVOD	1
2. NASILJE U OBITELJI	3
2.1. Određenje pojma “nasilje u obitelji”	3
2.2. Uzroci nasilja u obitelji	7
2.3. Oblici nasilja u obitelji	11
3. UČESTALOST I POSLJEDICE NASILJA U OBITELJI	16
3.1. Učestalost nasilja u obitelji u Hrvatskoj i svijetu	16
3.2. Posljedice nasilja u obitelji na roditeljstvo	19
4. POSLJEDICE OBITELJSKOG NASILJA NA BUDUĆNOST DJECE	21
4.1. Utjecaj obiteljskog nasilja na razvoj djeteta	21
4.2. Odnos vršnjačkog nasilja i doživljavanja nasilja u obitelji	23
4.3. Transgeneracijski prijenos nasilja u obitelji i nasilja nad djecom	25
4.4. Čimbenici utjecaja na ishode djece izložene nasilju u obitelji	26
4.5. Sposobnost djece da se nose s nasiljem u obitelji	27
5. MJERE PREVENCIJE OBITELJSKOG NASILJA	29
5.1. Zakonski okvir reguliranja područja nasilja u obitelji	29
5.2. Uloga i postupanje predškolskih i školskih institucija u slučaju nasilja u obitelji	30
5.3. Pomoć i podrška djeci i obitelji	31
6. ZAKLJUČAK	33
LITERATURA	34
SAŽETAK	38
SUMMARY	39

1. UVOD

Obiteljsko nasilje je bitan sociološki problem suvremenog društva, koji često nailazi na društvenu neosjetljivost i stavljanje u kontekst privatnog problema koji se rješava unutar same obitelji, a ne u kontekst javnog problema. Međutim, razvoj zdravog, empatičnog društva lišenog trauma podrazumijeva angažman razumijevanja uzroka i posljedica obiteljskog nasilja na društvo i pojedinca unutar njega, a ne ignoriranje ili pridavanje minorne, pa često i samo deklarativne, važnosti problemu obiteljskog nasilja. Svjedoci obiteljskom nasilju i/ili sama žrtve obiteljskog nasilja, djeca doživljavaju traume već u svojoj ranoj dobi, a obitelj nije sigurno utočište njihova odrastanja. Ozbiljnost psihosocijalnih posljedica nasilja u obitelji na budućnost djece ističe potrebu sustavnog analiziranja ove problematike.

Cilj završnog rada je prikazati problematiku obiteljskog nasilja sa sociološkog aspekta, a posebice s aspekta promišljanja o posljedicama koje obiteljsko nasilje ima na budućnost djece i društvo u cjelini. Izloženost djece obiteljskom nasilju može dovesti do niza negativnih posljedica, kao što je rizik od problema s mentalnim zdravljem tijekom života, rizik od uključivanja u kriminalna ponašanja, interpersonalne poteškoće u njihovim budućim vezama i dr., što ima dalekosežne posljedice na društvenu zajednicu. Razumijevanje uzroka i problematike obiteljskog nasilja stvara pretpostavke za preventivno djelovanje na poduzimanju mjera prevencije obiteljskog nasilja te davanja pomoći i podrške djeci i obitelji.

Rad se temelji na dostupnoj stručnoj i znanstvenoj literaturi u kojoj se s različitih aspekata, sociološkog, kulturnog, psihološkog i dr. obrađuje problematika obiteljskog nasilja i utjecaja na razvoj djece i društva u cjelini.

Znanstvene metode korištene u ovom radu su: povijesna metoda, deskriptivna metoda, metoda komparacije, metoda klasifikacije, metoda kompilacije, metoda analize i sinteze.

Završni rad se sastoji od šest poglavlja.

Uvod kao prvo poglavlje uvodi čitatelja u predmet i cilj rada, znanstvene metode korištene u radu, te sadržaj rada.

Drugo poglavlje obrađuje teorijske značajke nasilja u obitelji. Definira se nasilje u obitelji, istražuju njegovi uzroci te klasificiraju oblici obiteljskog nasilja.

U trećem poglavlju istražuje se učestalost nasilja u obitelji. Na temelju statističkih podataka analizira se i uspoređuje učestalost nasilja u obitelji u Hrvatskoj i u svijetu. Posebno se istražuju posljedice nasilja u obitelji na roditeljstvo i ukazuje na sociološki aspekt nasilja u obitelji.

Četvrtim dijelom su predstavljeni rezultati istraživanja posljedica obiteljskog nasilja na budućnost djece. Istražuje se utjecaj obiteljskog nasilja na razvoj djeteta, odnosno vršnjačkog nasilja i doživljavanja nasilja u obitelji, kao i transgeneracijski prijenos nasilja u obitelji i nasilja nad djecom. Također su sagledani čimbenici utjecaja na ishode djece izložene nasilju u obitelji, kao i sposobnost djece da se nose s nasiljem u obitelji.

U petom dijelu predstavljene su mjere prevencije obiteljskog nasilja. Uz kratak pregled zakonskih odredbi reguliranja područja nasilja u obitelji, istaknuta je uloga i postupanje predškolskih i školskih institucija u slučaju nasilja u obitelji te je ukazano na važnost pomoći i podrške djeci i obitelji kako bi se spriječilo nasilje u obitelji i negativne posljedice na razvoj djeteta i društva u cjelini.

Šesto poglavlje je zaključak u kojem se sažimaju saznanja dobivena obradom teme rada.

2. NASILJE U OBITELJI

Nasilje u obitelji je složen obrazac ponašanja koji uključuje različite oblike nasilnog ponašanja, psihičko, fizičko, seksualno, ekonomsko. Pogađa sve ljude, bez obzira na obrazovnu, društvenu, geografsku ili rasnu pripadnost, te se u novije vrijeme prepoznaje kao ozbiljan sociološki problem.

2.1. Određenje pojma “nasilje u obitelji”

Nasilje kao društvena pojava promatra se i tumači s različitih aspekata, što dovodi i do različitih teorija i sukladno njima različite definicije. Coloroso (2004:32) nasilje definira kao “svjesnu, željenu i namjernu neprijateljsku aktivnost čija je svrha povrijediti, izazvati strah kroz prijetnje ili daljnju agresiju i stvoriti zastrašenost”. Ono oduvijek postoji i uvijek je, kao što je to i danas, bilo izrazito rašireno u društvu. Adler (prema Žilić i Janković, 2006:69) definira nasilje “kao svako ponašanje kojemu je cilj nanošenje štete drugoj osobi”, pa tako navodi i na njegovu etimologiju, kao “manifestaciju “volje za moći” urođene svakom pripadniku ljudske vrste”. Na nasilje ukazuje kao na obrazac ponašanja svojstven mnogim ljudima, prisutno kod većine inteligentnih bića koja se u određenoj situaciji trude steći dominaciju nad drugim bićem.

Svjetska zdravstvena organizacija (engl. World Health Organization, skr. WHO) (2021.) definira nasilje kao “namjernu upotrebu fizičke sile ili moći, prijetnje ili stvarnosti, protiv sebe, druge osobe ili grupe ili zajednice, koja rezultira ili ima visoku vjerojatnost da će rezultirati ozljedom, smrću, psihičkom ozljedom, nerazvijenošću ili lišavanjem”. Definicijom se ukazuje na kontekst u kojem se nasilje događa, manifestaciju nasilja, žrtve nasilja te posljedice nasilja. Zastupljeno je i stajalište kako je nasilje jedno od važnijih naslijeđa ljudske kulture, koje je tijekom povijesti razvilo različite pojavne oblike, a reproducira se različitim mehanizmima socijalizacije (oponašanje, identifikacija, tradicionalni mehanizmi socijalizacije i dr.) (Cifrić, 2000.). Nasilje se shvaća kao socijalna pojava koja je povezana s brojnim sociopatološkim pojavama (Stišević, Derk i Poda, 2019.). Definicija nasilja WHO-a (2021.) upućuje na tri podvrste nasilja: nasilje prema samom sebi, interpersonalno nasilje i kolektivno nasilje. Unutar interpersonalnog nasilja identificirane su dvije kategorije nasilja, jedna

uključuje nasilje u obitelji i nasilje intimnog partnera, dok druga uključuje nasilje u zajednici.

Obiteljsko nasilje, o kojem je riječ u ovom radu, nije pojavnost novijeg datuma. Ono je zasigurno staro koliko i samo čovječanstvo, a u mnogim kulturama je i socijalno prihvatljivo. Tijekom povijesti muški su članovi obitelji polagali pravo na kontrolu i postavljanje pravila ponašanja ženama i djeci, a često su odlučivali i o njihovim životima i smrti.

U starom Rimu, na primjer, 753. godine prije Krista, za vrijeme Romula, premlaćivanje žene bilo je prihvaćeno i dopušteno prema Zakonu o kažnjavanju. Suprug je imao pravo fizički disciplinirati svoju suprugu, jer je odgovarao za zločine koje je počinila njegova supruga. Bilo mu je dopušteno tući svoju suprugu štapom čiji opseg nije smio biti veći od opsega baze muškog palca desne ruke ("Pravilo palca"). Ta je tradicija više od jednog stoljeća ovjekovječena u engleskom običajnom pravu i u većini Europe.

Muškarci su u srednjem vijeku imali pravo i obvezu tjelesno kažnjavati suprugu, a žene i djeca su se smatrali bićima niže vrijednosti. Katolička Crkva je u 15. stoljeću "Pravilima vjenčanja" potaknula supruga da sudi svojoj supruzi. Trebao ju je po počinjenu prekršaja tući štapom. Prema "Pravilima", premlaćivanjem je pokazao brigu za ženinu dušu. Rani britanski zakoni o silovanju određivali su da se, kad je žena silovana, mužu isplati odšteta. U slučajevima kada žena nije bila udana, povrat je trebao biti plaćen ocu (Siegel, 1989., prema Koodoruth, 2014:2). Običajno pravo u Engleskoj davalo je muškarcu pravo fizičkog kažnjavanja supruge u interesu održavanja obiteljske discipline. U 17. stoljeću, za vrijeme vladavine kralja Stuarta, žena se smatrala fizički, intelektualno, moralno, pa čak i duhovno inferiornijom od muškarca, što znači da je muškarac imao pravo dominirati nad njom (Fraser 1981, prema Brabcová, 2006:1). U pojedinim kulturama i na početku 21. stoljeća postoje isti obrasci ponašanja.

Nasilje u obitelji kao društveni problem postaje predmetom javnog diskursa tek u novije vrijeme. Ženski pokret sredinom 1800. godine u Sjedinjenim Američkim Državama skrenuo je pozornost na podređenost žena, a praćen sufragističkim pokretom ranih 1900-ih i feminističkim pokretom od sredine do kraja 1900-ih godina, bio je važna prekretnica u otkriću bračnog nasilja. U 1870-im godinama u SAD-u su

prestali priznavati općepravno načelo da suprug ima pravo fizički kažnjavati suprugu (Calvert, 1974, prema Alokán, 2013:101). Pojam obiteljskog nasilja (engl. *domestic/family violence*) prvi put se službeno upotrebljava 1881. godine kada se na sudu u Alabami i Massachusettsu ukida pravo supruga, definirano zakonom, da kažnjava suprugu i djecu. U Velikoj Britaniji je tradicionalno pravo supruga da svojoj supruzi nanese umjerenu tjelesnu kaznu kako bi je zadržao “granicama dužnosti” ukinuto 1891. godine (Koodoruth, 2014:1).

U drugoj polovici 20. stoljeća znanstvene spoznaje o učincima nasilja u obitelji postaju dio javnog diskursa i izazov suvremenog društva (Ajduković i Ajduković, 2010:292). Nasilje u obitelji izlazi iz okvira privatnosti obitelji i postaje društveno relevantnim. Početkom 1960-ih godina prepoznaje se problem zlostavljenog djeteta u obitelji te se počinje preispitivati fizičko kažnjavanje djeteta, kao i zdravstvene posljedice fizičkog nasilja nad djecom. U 1970-im godinama ozbiljnije se istražuje nasilje nad ženama u obitelji te nasilje u partnerskim odnosima, a u 1980-im godinama prepoznaje se problem seksualnog zlostavljanja djece, dok se 1990-ih godina javnost izvještava o nasilju nad starijim članovima obitelji (Ajduković i Ajduković, 2010:292).

Iako se obiteljsko nasilje često poistovjećuje s nasiljem intimnog partnera, ono ima znatno širi kontekst. Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (2011.), koju je Republika Hrvatska ratificirala 2018. godine, nasilje u obitelji definira kao “sva djela tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji ili kućanstvu ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o tome dijeli li počinitelj ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom” (čl. 3.). Definicija jasno sugerira da svaki član obitelji može biti žrtva i nasilnik. Konvencija Vijeća Europe posebno definira nasilje nad ženama, s obzirom da je nasilje u najvećem broju slučajeva vezano uz nasilje nad ženama u obitelji, no, prepoznaje i da muškarci mogu biti žrtve nasilja kao i djeca. Uz 'klasične' pojavnosti nasilja muškaraca nad ženama te nasilja roditelja nad djecom, sve su vidljiviji slučajevi nasilja djece nad roditeljima, žena nad muškarcima, nasilja nad starijim članovima obitelji (Radić i Radina, 2014:724). Učestalost nasilja u obitelji s porastom nasilja koji nisu povezani uz nasilje nad ženama i djecom razlogom je što se različiti oblici nasilja u obitelji prepoznaju kao društveni problem.

Ajduković i Ajduković (2010:293) daju široku definiciju obiteljskog nasilja kao

“skupa ponašanja čiji je cilj kontrola nad članovima obiteljske zajednice uporabom sile, zastrašivanjem i manipulacijom”. Definicija ukazuje na kompleksnost pojavnosti obiteljskog nasilja, prepoznaje da svaki član obitelji može biti ujedno i nasilnik i žrtva, te ističe cilj i mehanizme kojim se taj cilj postiže. Obiteljsko nasilje se može dogoditi svakome bez obzira na rasu, dob, seksualnu orijentaciju, vjeru ili spol.

Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji (2017:10) “nasilje u obitelji je:

- 1) primjena fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda,
- 2) tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci,
- 3) psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost,
- 4) spolno uznemiravanje,
- 5) ekonomsko nasilje kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci,
- 6) zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje.

Društvo nastoji obitelj smatrati temeljnom jedinicom društva, relativno sigurnim mjestom, sigurnim utočištem za nesmetani razvoj svih članova obitelji. To je mjesto gdje se članovi obitelji vole i međusobno podržavaju. No, taj pogled na obitelj je idealiziran, a s učestalosti obiteljskog nasilja prisutnog u suvremenom društvu na globalnoj razini jasno je vidljivo ozbiljno narušavanje takvog pogleda na obitelj. Često obitelj postaje izvor zlostavljanja i nasilja. U različitim kulturama i dijelovima svijeta nasilje nad ženama i djecom u obitelji još uvijek je društveno prihvaćeno.

Obiteljsko nasilje nije ograničeno geografskim, etičkim, socijalnim i drugim čimbenicima. Ono je globalni problem čije je posljedice teško procijeniti jer često ostaje skriveno iza zatvorenih vrata obiteljskog doma, nezapaženo i zanemareno. Zbog toga često ne ulaze u službenu statistiku i službenu procjenu. No, društvo se ipak sve više senzibilizira sa žrtvama, a nasilničko ponašanje unutar obitelji postaje društveno neprihvatljivo.

2.2. Uzroci nasilja u obitelji

Nasilje u obitelji često se promatra kao unitarna pojava te se smatra kako su patrijarhalne vrijednosti uzrok zašto muškarci provode nasilje nad ženama. Američko nacionalno povjerenstvo za uzroke i prevenciju kriminala i nasilja (Stark i McEroy, 2002) otkrilo je u velikim reprezentativnim uzorcima da je između jedne četvrtine i jedne petine ispitanika smatralo prihvatljivim da supružnici međusobno primjenjuju fizičku silu pod određenim okolnostima.

Složenost nasilja u obitelji ka društvene pojave ukazuje na veliki broj uzročnika njegove pojavnosti. Sociološki pristup uzrocima obiteljskog nasilja promatra društvo kao uzročnika nastanka nasilja u obitelji. Prema Radić i Radina (2014:727) "složene strukture moderne obitelji, stres, ekonomska i moralna kriza društva najbolje se ispoljavaju upravo u poremećenim obiteljskim odnosima". Odgovornost za nasilje u obitelji sociološki model vidi u nezaposlenosti, siromaštvu, prenapučenosti, izolaciji, nepovoljnim radnim uvjetima i dr., odnosno u socioekonomskim i strukturalnim čimbenicima odgovornim za razvoj nasilja. Psihološki pristup objašnjava nasilje u obitelji kroz psihološke karakteristike sudionika u nasilju, kako počinitelja nasilja tako i žrtve nasilja, promatrajući kroz dinamiku uzročno-posljedičnih odnosa. Fokus je na psihološkim značajkama žrtve i zlostavljača, njihove osobine ličnosti i psihopatoloških tendencija.

Istraživanja pokazuju kako veće izgleda za "pojavu zlostavljanja imaju obitelji u kojima žive:

- 1) socijalno izolirani roditelji,
- 2) roditelji s niskim primanjima, niskim obrazovanjem i lošim zaposlenjem,
- 3) roditelji koji smatraju da muškarac treba biti dominantna osoba u braku,
- 4) roditelji kojima brak nije vrijedan niti važan,
- 5) roditelji koji smatraju da je fizičko kažnjavanje i udaranje supružnika odgovarajuće ponašanje,
- 6) roditelji čiji su očevi koristili fizičko kažnjavanje i koji su gledali njihove očeve kako tuku njihove majke učeći tako da je nasilje odgovor na stres,
- 7) roditelji koji se međusobno fizički obračunavaju" (Straus, 1980, prema Žganec).

Kompleksnost nasilja u obitelji isključuje pojašnjenje ovog fenomena jednom teorijom. Postoje različite teorije zašto ljudi zlostavljaju druge. Većina je tih teorija usredotočena na muškarca kao zlostavljača u obitelji, s obzirom da kao zlostavljači u obitelji prevladavaju muškarci. Međutim, istraživanja pokazuju da su i muškarci i žene počinitelji nasilja, a nasilje postoji u istospolnim parovima i heteroseksualnim parovima (Koodoruth, 2014). Teorije koje pojašnjavaju nasilje u obitelji zastupljene u literaturi su: teorija obiteljskih sustava, feministička teorija, teorija moći, teorija socijalnog učenja, teorije individualnih razlika i dr.

Teorija obiteljskih sustava temelji se na nekoliko osnovnih pretpostavki o procesima odnosa unutar obitelji (Murray, 2006:235). Prvo, teorija obiteljskih sustava smatra da su pojedinci unutar obitelji zamršeno povezani jedni s drugima i da iskustva u jednom dijelu sustava, također, utječu na sve ostale dijelove sustava. Teoretičari obiteljskih sustava posebnu pozornost posvećuju uzajamnim utjecajima na ponašanje pojedinca. Kružna uzročnost, važan konstrukt u teoriji obiteljskih sustava, smatra da su svi učinci posljedica više uzroka, a učinci pak utječu na uzročne putove. Dodatne važne teorijske pretpostavke uključuju važnost međugeneracijskih obiteljskih procesa, značaj svih oblika komunikacije unutar obitelji te regulaciju obiteljskih struktura putem eksplicitnih i implicitnih pravila, informacija i povratnih informacija. Osim toga, teorija obiteljskih sustava izbjegava označavanje ponašanja kao dobrog ili lošeg, već se usredotočuje na ispitivanje funkcije koju ponašanje ima u sustavu

Ova teorija je izazvala brojne kritike, posebice feministkinja. Feministička kritika teorije obiteljskih sustava ističe nekoliko važnih razmatranja, uključujući važnost dinamike moći unutar obitelji i posljedice zauzimanja nenametljivog, neutralnog stava prema nasilju ponašanje. Kritike su usmjerene na to da neuspjeh u rješavanju dinamike moći doprinosi pretpostavci da svaki pojedinac u nasilnom obiteljskom sustavu ima jednake udjele odgovornosti i moći. Osim toga, kritika naglašava kako fokus na interakcijske procese u nasilnim obiteljima implicitno krivi zlostavljanu osobu za nasilničko ponašanje zlostavljača. Feministička kritika, također, smatra kako pristup liječenju počinitelja obiteljskog nasilja na temelju uzajamnih odnosa u obitelji (poput teorije obiteljskih sustava) može dovesti do daljnjeg izgovora za nasilno ponašanje i može počinitelju pružiti dodatne informacije za manipuliranje žrtvom.

Feministička teorija pojavu nasilnog ponašanja u obitelji pripisuje društvenim

čimbenicima, i to rodnim ulogama, kao i spolnoj nejednakosti, moći i kontroli (Woodin, 2009., prema Dodaj, Sesar i Šimić, 2017:96). Očekivanja društva vezano uz ponašanje muškaraca i žena usko su povezana s rodnim ulogama. Rodna uloga muškaraca u tradicionalnim društvima povezana je s agresivnošću, vodstvom i neovisnošću. Istraživanja pokazuju kako su muškarci koji se ponašaju u skladu sa svojom rodno stereotipnom ulogom sklonija zlostavljanju svojih supruga, te imaju usvojene socijalne norme koje žene stavljaju u nižu poziciju socijalne moći u odnosu na muškarce (Dodaj, Sesar i Šimić, 2017:96).

Feministička teorija, nadalje, nasilničko ponašanje u obitelji tumači potrebom za kontrolom i moći. Feministička teorija se temelji na načelu da je nasilje u partnerskim odnosima rezultat ugnjetavanja žena u patrijarhalnom sustavu u kojem su muškarci primarni počinitelji nasilja, a žene primarne žrtve. Muško nasilje u intimnim odnosima proizlazi iz povijesnih i sadašnjih razlika u moći koje zadržavaju žene podređenima, prvenstveno korištenjem kontrole, uključujući fizičko, seksualno, ekonomsko i psihičko zlostavljanje, koje obuhvaća taktiku zastrašivanja i izolacije. Gubitkom resursa (primjerice, obrazovanje, prihodi i dr.) ili percipiranom moći u braku, muškarci pribjegavaju nasilnom ponašanju kako bi vratili izgublenu moć i vrijednosti.

Feministička teorija nasilno ponašanje kod žena često tumači oblikom samoobrane. Zbog toga nailazi na kritike. Istraživanja, naime, pokazuju kako su i muškarci i žene motivirani željom za obranom odnosno potrebom za kontrolom, ljubomorom, ljutnjom, a nasilno ponašanje je svojstveno svima bez obzira na spol.

Prema *teorijama moći* korijeni nasilja ne potječu samo iz kulture, već i iz obiteljske strukture (Straus, 1976, prema Bell i Naugle, 2008:1099). Pretpostavlja se da obiteljski sukob, društveno prihvaćanje nasilja i rodna neravnopravnost međusobno djeluju i dovode do intervencije u slučajevima zlostavljanja partnera, što može rezultirati nastavkom nasilja u obitelji. Vjeruje se da se upotreba nasilja u rješavanju obiteljskih sukoba uči u djetinjstvu svjedočenjem ili doživljavanjem fizičkog zlostavljanja. Smatra se da psihosocijalni stresori, uključujući ekonomske teškoće, povećavaju obiteljsku napetost i stavljaju obitelj u veći rizik od fizičkog nasilja. Teoretičari moći također sugeriraju da neravnoteža moći između muževa i žena može povećati količinu napetosti u obitelji, čime se povećava rizik od agresije intimnog partnera. Istraživanja otkrivaju veći rizik od nasilja u obiteljima s većom razinom stresa

i iz nižih socioekonomskih statusa (Bell i Naugle, 2008:1098). Studije koje su ispitivale utjecaj strukture moći na stope obiteljskog nasilja, također su otkrile najnižu razinu fizičke agresije u ravnopravnijih parova, podržavajući ideju da neravnoteža moći može povećati rizik od obiteljskog nasilja.

Prema *teoriji socijalnog učenja* nasilje u obitelji je ponašanje naučeno promatranjem i imitacijom ponašanja drugih ljudi u razdoblju djetinjstva (Dodaj, Sesar i Šimić, 2017:98). Sva ljudska socijalna ponašanja naučena su osobnim iskustvom ili izloženošću. Nasilje u obitelji rezultat je toga što neki pojedinci nauče da je prihvatljivo biti nasilan ili koristiti nasilje u svrhu ostvarenja nekog cilja u određenom okruženju, dok drugi pojedinci uče prihvatiti nasilje ili ga tolerirati. To učenje prvenstveno se odvija u obitelji, što rezultira transgeneracijskim ciklusom nasilja. Kod djece koja su svjedočila nasilju u obitelji veća je vjerojatnost da će i sama biti počinitelji, ali i žrtve nasilja u obitelji. Transgeneracijski prijenos nasilja odvija se jer djeca razvijaju toleranciju prema nasilju, odnosno prihvatljiv im postaje agresivan oblik ponašanja, kao način rješavanja problema te ih unose u obiteljsko okruženje. (Dodaj, Sesar i Šimić, 2017:99). Temeljna premisa teorija o transgeneracijskom prijenosu zlostavljanja je da žrtva fizičkog zlostavljanja ili svjedočenje zlostavljanja drugih članova obitelji uči djecu (većinom dječake) da postanu nasilni.

Većina istraživanja o nasilju u obitelji temelji se na teoriji socijalnog učenja. Istraživanja se usmjeravaju na ulogu dječjih iskustava koja dječake izlažu nasilnim uzorcima i povezanom povećanom riziku od počinjenja nasilja u obitelji u odrasloj dobi. No, jedna od rijetkih studija koja se bavi tim pitanjem, Andrews i Brown (1988, prema Bevan i Higgins, 2002:223) otkrila je da niti izravno iskustvo nasilja u djetinjstvu niti svjedočenje nasilju nisu povezani s kasnijim nasiljem. Umjesto toga, otkrili su da je nasilje povezano sa zanemarivanjem u djetinjstvu, bez obzira na to jesu li u djetinjstvu bili fizički zlostavljani.

Uzrocima nasilja u obitelji bave se i *teorije individualnih razlika*, kao što su teorije ličnosti i teorije tipologije. Teorija ličnosti promatra nasilno ponašanje u obitelji kroz osobne čimbenike. Najčešće korišteni modeli istraživanja nasilja u intimnim vezama su Duttonov model granične organizacije ličnosti (engl. Dutton's Borderline Personality Organization) i Holtzworth-Munroeov i Stuartov razvojni model podtipova zlostavljača (engl. Muntroe and Stuart's Developmental Model of Batterer Subtypes). Zajedničko

ovim teorijama je teza prema kojoj "su neodgovarajući stil privrženosti, iskustva nasilja u ranom djetinjstvu i impulzivnost u osnovi počinjenja nasilja u intimnim vezama" (Bell i Naugle, 2008:1099). Sklonost počinjenju nasilja u obitelji proizlazi iz nesigurne privrženosti i sramote koja nastaje tijekom ranog djetinjstva/ adolescencije. Pojedince s ovim stilom privrženosti karakterizira želja za intimnim društvenim kontaktom, ali i strah od odbacivanja i nepovjerenja prema drugima, što rezultira čestim nezadovoljstvom intimnim odnosima. Ovaj stil privrženosti, uzet zajedno sa sklonošću tih pojedinaca prema doživljavanju intenzivnih napada bijesa, smatra se da dovodi do slučajeva počinjenja nasilja u obitelji kada pojedinac osjeća prijetnju od strane partnera ili vjeruje da je odnos na neki način brak propao.

Teorija tipologije počinitelja nasilja može se shvatiti kao proširenje teorije ličnosti. Ona podržava pretpostavku o povezanosti stilova privrženosti, iskustva nasilja u djetinjstvu i crta ličnosti s nasilnim ponašanjem, no Hotzworth-Munroe i Stuard uzimaju u obzir situacijske i individualne odrednice nasilja te kategoriziraju počinitelje nasilja u okviru tih odrednica, te počinitelje nasilja svrstava u jednu od tri tipa počinitelja nasilja: obiteljski, disforični/granični i nasilni/antisocijalni podtip počinitelja nasilja (Dodaj, Sesar i Šimić, 2017:100).

Ovaj kratak pregled teorija nasilja u obitelji, pri čemu se naglasak stavlja na nasilje među supružnicima, objašnjava svu složenost ovog fenomena.

2.3. Oblici nasilja u obitelji

Nasilje u obitelji može imati mnogo oblika. Definicija nasilja u obitelji u Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji (2020:10) ukazuje na sljedeće oblike nasilja: primjenu fizičke sile bez nastupanja tjelesne ozljede, tjelesno kažnjavanje, psihičko nasilje, spolno uznemiravanje, ekonomsko nasilje, zanemarivanje potreba osoba s invaliditetom ili osoba starije životne dobi. S obzirom na prirodu nasilnog čina WHO (2021) nasilje dijeli "na:

- fizičko – primjena sile bez obzira je li ili nije nastupila tjelesna ozljeda (guranje, udaranje, pritiskivanje, fizičko sprječavanje kretanja, gađanje predmetima, uništavanje stvari po kući i sl.),

- seksualno – bilo koji seksualni čin, pokušaj ostvarivanja seksualnog čina, neželjeni seksualni komentar i sl.,
- psihičko nasilje – primjena psihičke sile koja je uzrokovala osjećaj straha, ugroženosti, povrede dostojanstva, verbalno nasilje, psovanje, zanemarivanje svojim sredstvima komunikacije i sl.

Fizičko nasilje definira se i kao “bilo koji namjerni tjelesni napad ili tjelesni kontakt kojim se drugu osobu fizički ugrožava, ozljeđuje, izlaže tjelesnoj boli ili smrti koja se mogla izbjeći” (Zloković, 2009:55). Zakonodavstvo Republike Hrvatske priklonilo se definiciji fizičkog nasilja WHO-a te je u Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji u Republici Hrvatskoj (2017:10) fizičko nasilje prepoznato kao primjena fizičke sile bez obzira je li nastupila tjelesna ozljeda ili nije, a u nasilje uključuje i tjelesno kažnjavanje djece. Unatoč postojećoj definiciji fizičkog nasilja, postoje i određeni specifični oblici nasilja koji se primjenjuju na određenoj žrtvi. Istraživanje “Autonomne ženske kuće Zagreb pokazalo je da 21 % žena u Republici Hrvatskoj doživljava fizičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera, 29 % ima prijateljicu koja je žrtva nasilja, a čak je 36 % žena svjedočilo tom da je majka bila žrtva nasilja od strane oca” (Mamula i Plašč, 2014:113). Najčešći oblik fizičkog nasilja nad ženama u Hrvatskoj je naguravanje na zid ili druge predmete, šamaranje, udarac šakom i nogom, nanošenje lakih i težih tjelesnih ozljeda, pokušaj ubojstva i ranjavanje oružjem, nanošenje opekotina (Mamula i Plašč, 2014:118). “Fizičko nasilje nad djecom u obitelji obuhvaća takve odnose i ponašanja od strane roditelja kojima se primjenom fizičke sile, uz upotrebu drugih sredstava ili bez nje, nanose ozljede ili rane koje ugrožavaju zdravlje i život maloljetnika ili izazivaju njegovu smrt” (Bulatović, 2012:214). Fizičko i psihičko nasilje nad djecom najčešće se zajedno pojavljuju. Fizičko nasilje se manifestira u vidu udaranja, uskraćivanja hrane, izlaganje djeteta različitim fizičkim ozljedama, zatvaranje djeteta, vezivanje i bacanje, paljenje i gušenje. Pravilnost kod fizičkog zlostavljanja djeteta predstavlja iniciranje nasilja od jednog roditelja, dok je drugi roditelj pasivan sudionik tako što nasilje podržava ili ga dopušta. Fizičko nasilje nad starijim osobama najčešće se manifestira udaranjem, spaljivanjem, guranjem i naguravanjem, šamaranjem, pljuvanjem, podmetanjem noge, prisiljavanjem starijih osoba da ostanu u krevetu ili na stolici, zaključavanje u sobu, uskraćivanje lijekova, ograničavanje slobode i dr. (Rusac, 2006, prema Žilić i Janković, 2016:79).

Psihičko (i emocionalno) nasilje ili primjena psihičke prisile manifestira se kroz

izazivanje straha, ugroženosti, osjećaja poniženja, smanjenja ili potpunog rušenja samopoštovanja, osobnog digniteta i identiteta, verbalno nasilje i napade, vrijeđanje, nazivanje pogrđnim imenima, uhođenje, uznemiravanje pomoću različitih sredstava komuniciranja, protupravnu izolaciju ili ugrožavanje slobode kretanja, okrivljavanje žrtve za vlastito nasilno ponašanje i dr. U Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji (2017:10) psihičko nasilje je prepoznato kao ono “koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost”. Istraživanje provedeno u Republici Hrvatskoj (Mamula, Plašč, 2014:116) pokazalo je da se psihičko nasilje najčešće manifestira kroz: omalovažavanje, ponižavanje, obezvjeđivanje, proglašavanje ludim, zatim, prijetnje silom, prijetnje oduzimanjem djeteta, uhođenje, ubojstvo kućnog ljubimca, oduzimanje i uništavanje osobnih dokumenata, prijetnje oružjem (nož, pištolj i sl.) i dr. Prisutno je i psihičko nasilje kroz izolaciju, koja se manifestira zabranom održavanja kontakata s rodbinom i prijateljima, te rjeđe potpunom zabranom izlaska iz kuće. Psihičko nasilje nad djecom u obitelji podrazumijeva “takav odnos ili ponašanje roditelja kojim se zapostavlja, ugrožava, podcjenjuje, vrijeđa i verbalno napada maloljetnika i izražavaju negativni osjećaji ili mu se uskraćuje podrška” (Milosavljević, 1998:43, prema Bulatović, 2012:215). Ono se pojavljuje kao samostalni oblik nasilja, ali može biti popraćeno fizičkim i seksualnim nasiljem. Prisutni su različiti oblici psihičkog nasilja nad djecom, kao što je emocionalna hladnoća, uskraćivanje ljubavi i pažnje, odsustvo komunikacije s djetetom, nazivanje djeteta pogrđnim imenima, psovanje, vrijeđanje, podrugivanje, podsmjehivanje, zabrana druženja djece s vršnjacima, svjedočenje djeteta nasilju među roditeljima i sl. Psihičko nasilje starijih osoba obuhvaća različite manifestacije, kao što su verbalno i neverbalno postupanje kojima se smanjuje samopoštovanje i dignitet starijih osoba. Manifestira se kroz prijetnje o upotrebi nasilja, prijetnji o napuštanju i ostavljanju samih, namjerno zastrašivanje, primjerice, da neće dobiti hranu ili potrebnu skrb, zatim ruganje, laganje, nazivanje pogrđnim imenima i dr.

Seksualno nasilje “obuhvaća različite oblike seksualnog ponašanja, iskorištavanja i uznemiravanja (seksualno maltretiranje, napadanje i sramoćenje) bez volje i pristanka druge osobe” (Žilić i Janković, 2016:79). Spolno uznemiravanje prepoznato je u Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji (2017:10). U seksualno nasilje nad ženama ubrajaju se različiti oblici prisile na sudjelovanje u seksualnim aktivnostima koje kod žene izazivaju nelagodu ili poniženje, prisile gledanja pornografije i silovanje. Prema istraživanju provedenom u Hrvatskoj, najčešći oblici seksualnog nasilja su

neželjene seksualne primjedbe i/ili ponude, te silovanje (Mamula i Plašč, 2016:116). Djeca u obitelji, također mogu biti seksualno zlostavljana. Pod seksualnim nasiljem djeteta podrazumijeva se “uključivanje djeteta u seksualnu aktivnost koju ono ne shvaća u potpunosti, s kojom nije suglasno ili za koju nije razvojno doraslo i nije se u stanju s njom usuglasiti te kojom se krše zakoni ili socijalni tabui društva” (Bulatović, 2012:216). Pri tome seksualno zlostavljanje uključuje neprimjereno dodirivanje djeteta, davanje seksualnih komentara, prisiljavanje djeteta na sudjelovanje u seksualnim aktivnostima, promatranje seksualnih aktivnosti, te izlaganje djeteta pornografskim sadržajima. Dijete koje je doživjelo seksualno zlostavljanje od člana obitelji imati će probleme koji neće nestati samim odrastanjem, te zahtijeva pružanje odgovarajuće pomoći i podrške djetetu. Poslije seksualnog zlostavljanja, dijete može razviti osjećaj izdanosti, prevarenosti, prljavosti i krivnje, što svakako doprinosi čitavom nizu posljedica. Istraživanje o izloženosti starijih osoba nasilju u obitelji u Republici Hrvatskoj pokazalo je da je 2,1 % starijih osoba bilo izloženo seksualnom nasilju (Ajduković, Rusac i Ogresta, 2007:3). Među najčešćim oblicima izloženosti starijih osoba seksualnom nasilju identificirani su: neprimjereno diranje po tijelu protivno volji starije osobe te prisiljavanje na spolne kontakte i odnose.

Ekonomsko nasilje “obuhvaća novčane manipulacije ili iskorištavanje” (Žilić i Janković, 2016:79), a uključuje oduzimanje financijskih prihoda te onemogućavanje osobi korištenje financijskih sredstava, prijevare, ucjenu, zlouporabu i dr. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (2017:10) prepoznaje ekonomsko nasilje kao “zabranu ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim приходima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci”. Najčešći oblici ekonomskog nasilja nad ženama u obitelji su uskraćivanje sredstava za život, te oduzimanje i prodaja vlastite imovine.

Uz navedene oblike nasilja potrebno je spomenuti i *zanemarivanje* kao oblik nasilja u obitelji. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (2017:10) prepoznaje “zanemarivanje potreba osoba s invaliditetom ili osobe starije životne dobi što dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje”. Zanimarivanje djece u obitelji podrazumijeva “odsustvo ili skućene mogućnosti zadovoljavanja razvojnih i osnovnih potreba i socijalne sigurnosti djeteta” (Bulatović, 2012:212). Obično se javlja sa svim drugim oblicima zlostavljanja djeteta.

Roditelji ili osoba koja je preuzela roditeljsku odgovornost (čak i u kratkom razdoblju) treba osigurati djetetov razvoj u zdravstvenom smislu, obrazovnom, emocionalnom, treba mu osigurati prehranu, smještaj i sigurne uvjete života u razumnim okvirima financijskih mogućnosti roditelja ili onoga tko je preuzeo roditeljsku odgovornost. Ukoliko se roditelj ili onaj tko je preuzeo odgovornost roditelja to propusti, govori se o zanemarivanju djeteta. Posljedice zanemarivanja djeteta mogu dovesti do narušavanja djetetovog zdravlja i fizičkog, mentalnog, društvenog, moralnog, duhovnog razvoja. Kod starijih osoba zanemarivanje se odnosi na namjeran ili nenamjeran izostanak pružanja osnovnih uvjeta za život i njegu starije osobe.

Vidljivo je, dakle, da postoje različiti oblici obiteljskog nasilja koje je važno poznavati kako bi se preventivno djelovalo u smjeru sprječavanja obiteljskog nasilja i izloženosti djece obiteljskom nasilju.

3. UČESTALOST I POSLJEDICE NASILJA U OBITELJI

Suvremeno društvo suočeno je s povećanom učestalosti nasilja u obitelji. Razlozi tome traže se u suvremenoj obitelji koja je izložena stresu, ubrzanom načinu života, ekonomskoj i moralnoj krizi društva. Istraživanja učestalosti i posljedica nasilja u obitelji omogućavaju bolje sagledavanje važnosti fenomena u kontekstu njegovog utjecaja na budućnost djece.

3.1. Učestalost nasilja u obitelji u Hrvatskoj i svijetu

Podaci WHO-a pokazuju da je oko 30 % žena koje su u vezi doživjelo u nekom trenutku fizičko i/ili seksualno nasilje od strane svog intimnog partnera (WHO, 2014:14). Taj je udio veći u Africi, Istočnom Sredozemlju i Jugoistočnoj Aziji, u kojima je otprilike 37 % žena s partnerima prijavilo je da su doživjele fizičko i/ili seksualno nasilje od strane intimnog partnera u svom životu, a slijede ih Amerike, s približno 30% žene koje prijavljuju doživotnu izloženost nasilju. Globalno, 7,2% žena također prijavljuje da je doživjelo seksualno nasilje od strane drugih počinitelja. Europa bilježi nižu stopu, 25,4 % žena s partnerom prijavilo je da su doživjele fizičko i/ili seksualno nasilje od strane intimnog partnera u svom životu, a u Zapadnoj Pacifičkoj regiji taj je udio 24,6 %.

Ukupne žrtve ubojstava u 2017. godini na globalnoj razini bili su 80 % muškarci i 20 % žena. Međutim, od ukupnog broja ubojstava intimnog partnera, 82 % žrtava bile su žene, a 18 % muškarci. U većini zemalja s dostupnim podacima u 2015. godini, manje od 40 % žena koje dožive nasilje traže pomoć bilo koje vrste. Među ženama koje to učine, manje od 10 % ih traži pomoć obraćajući se policiji. Rodno uvjetovano nasilje, nema samo posljedice za žrtve i njihove obitelji, već povlači sa sobom i značajne društvene i ekonomske troškove. U nekim se zemljama procjenjuje da će troškovi kao posljedica nasilja nad ženama doseći do 3,7 % njihova BDP-a, što je više nego dvostruko od onoga što većina država troši na obrazovanje. Globalno 38 % ubojstava žena počinu intimni partneri, od kojih su većina muškarci. Izvješće UN-a objavljeno u travnju 2020. godine procjenjuje da je u 193 države UN-a početkom godine došlo do povećanja broja incidenata u obiteljskom nasilju u 193 države članice

UN-a tijekom zatvaranja uslijed pandemije Covid-19 bolesti (UNODC, 2018).

Promatrano po regijama svijeta najveći broj (ukupno 20.000) svih žena ubijenih u svijetu od strane intimnih partnera ili članova obitelji u 2017. godini bio je u Aziji, odnosno 0,9 žena na 100.000 ženskog stanovništva. Slijedi Afrika s ukupno 19.000 ubijenih žena, sa stopom ubojstava žena od strane intimnih partnera i članova obitelji od 3,1 na 100.000 ženskog stanovništva. U ovoj regiji žene imaju najveći rizik da će ih ubiti intimni partner ili član obitelji. Amerika, također bilježi visoku stopu ubojstava žena od strane intimnih partnera i članova obitelji (8.000), sa stopom od 1,6 žena na 100.000 ženske populacije. Europa je regija s najnižom stopom rizika, s 3.000 ubojstava žena u 2017. godini od strane intimnog partnera i člana obitelji, i stopom od 0,7 žena na 100.000 ženske populacije. U Oceaniji je od strane intimnog partnera i člana obitelji u 2017. godini ubijeno 300 žena, što čini stopu od 1,3 smrtna slučaja žena na 100.000 ženskog stanovništva. Stopa ubojstava žena u 2017. godini na globalnoj razini iznosila je 2,3 na 100.000 ženske populacije, a stopa ubojstva žena od strane intimnih partnera i/ili članova obitelji iznosila je 1,3, dok je stopa ubojstva žena od strane intimnog partnera iznosila 0,8 na 100.000 ženske populacije. Više od dvije trećine svih žena (69 %) ubijenih u Africi u 2017. godini ubijeno je od strane intimnog partnera ili člana obitelji, a u Europi više od trećine (38 %) svih žena ubijeno je od strane intimnog partnera ili člana obitelji (UNODC, 2018:10). Iako samo svako peto ubojstvo na globalnoj razini počini intimni partner ili član obitelji, žene ili djevojke čine veliku većinu tih smrti.

Razvrstavanje žrtava/počinitelja otkriva veliku razliku u udjelima koji se mogu pripisati muškim i ženskim žrtvama ubojstava koja su počinili intimni partneri ili članovi obitelji: 36 % muških naspram 64 % ženskih žrtava. Žene također snose najveći teret u smislu nasilja od strane intimnog partnera. Razlika između udjela muških i ženskih žrtava ubojstava koje je počinio isključivo intimni partner znatno je veća nego u žrtava ubojstava koja su počinili intimni partneri ili članovi obitelji: otprilike 82 % ženskih žrtava naspram 18 % muških žrtava. Ovi rezultati pokazuju da, iako su muškarci glavne žrtve ubojstava na globalnoj razini, žene i dalje snose najveći teret smrtonosne viktimizacije zbog rodnih stereotipa i nejednakosti. Mnoge žrtve "femicida" ubijaju njihovi sadašnji i bivši partneri, ali ih ubijaju i očevi, braća, majke, sestre i drugi članovi obitelji zbog njihove uloge i statusa kao žene. Smrt onih koje su ubili intimni partneri obično ne proizlazi iz slučajnih ili spontanih radnji, već prije iz kulminacije prethodnog nasilja

povezanog sa spolom. Ljubomora i strah od napuštanja su među motivima.

Procjene zlostavljanja djece ukazuju na to da je gotovo četvrtina odraslih (22,6%) u svijetu u djetinjstvu pretrpjela fizičko zlostavljanje, 36,3% je doživjelo emocionalno zlostavljanje, a 16,3% fizičko zanemarivanje, bez značajnih razlika između dječaka i djevojčica. Međutim, stopa učestalosti seksualnog zlostavljanja u djetinjstvu ukazuje na izraženije razlike po spolu: 18 % za djevojčice i 7,6 % za dječake. Nacionalna istraživanja nasilja nad djecom provedena u Africi otkrivaju mnogo veće stope fizičkog, seksualnog i emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu od globalnih (WHO, 2014:14).

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2021:68) u Republici Hrvatskoj je u razdoblju od 2000. do 2019. godine broj okrivljenih punoljetnih osoba za nasilničko ponašanje u obitelji u značajnom porastu (tablica 1).

Tablica 1. Okrivljene punoljetne osobe za prekršaj – nasilničko ponašanje u obitelji u Republici Hrvatskoj, 2000.-2019.

	Ukupno	Žene	Muškarci	Spolna raspodjela, %	
				žene	muškarci
2000.	773	44	729	5,7	94,3
2001.	1.904	196	1.708	10,3	89,7
2002.	3.644	309	3.335	8,5	91,5
2003.	7.517	829	6.688	11,0	89,0
2004.	7.462	938	6.524	12,6	87,4
2005.	8.930	1.197	7.733	13,4	86,6
2006.	11.504	1.563	9.941	13,6	86,4
2007.	12.448	2.096	10.352	16,8	83,2
2008.	14.069	2.451	11.618	17,4	82,6
2009.	15.225	2.557	12.668	16,8	83,2
2010.	16.430	3.037	13.393	18,5	81,5
2011.	17.380	3.215	14.165	18,5	81,5
2012.	16.519	3.008	13.511	18,2	81,8
2013.	17.540	3.374	14.166	19,2	80,8
2014.	16.589	3.338	13.251	20,1	79,9
2015.	13.682	2.930	10.752	21,4	78,6
2016.	12.429	2.820	9.609	22,7	77,3
2017.	12.589	2.862	9.727	22,7	77,3
2018.	10.636	2.401	8.235	22,6	77,4
2019.	9.551	2.125	7.426	22,2	77,8

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2021:69.

Prema podacima u tablici 1 broj okrivljenih punoljetnih osoba za nasilničko ponašanje u obitelji u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2000. do 2019. godine porastao je sa 773 na 9.551. Najveći broj okrivljenih punoljetnih osoba za nasilničko ponašanje u obitelji bio je u 2013. godini kada je iznosio 17.540. U 2015. godini

zaustavljen je rast broja okrivljenih punoljetnih osoba za nasilničko ponašanje u obitelji, te se smanjuje do 2019. godine kada iznosi 9.551, odnosno gotovo polovinu manje nego u 2013. godini. Iz podataka je vidljiva dominacija muškaraca okrivljenika. Njihov udio je u 2000. godini iznosio čak 94,3 %, a do 2019. godine se smanjuje te iznosio 77,8 %, što ukazuje na značajno povećanje sudjelovanja žena u počinjenju nasilničkog ponašanja u obitelji.

Među žrtvama kaznenih djela “braka, obitelji i djece” u 2019. godini prevladavaju žene (2.208) s udjelom od 61,6 %, kao i “spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta” (81,1 %) (Državni zavod za statistiku, 2021:69). Povećanje učestalosti nasilja u obitelji u Republici Hrvatskoj ukazuje na potrebu posvećivanja veće pozornosti ovom problemu i pronalaženju načina njegovog smanjenja.

3.2. Posljedice nasilja u obitelji na roditeljstvo

Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji (2017:10), “žrtva nasilja je osoba koja zbog počinjenja nasilja u obitelji trpi fizičke ili psihičke posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda”. Nasilje u obitelji ima svoju dinamiku. Ono se nakon prvog nasilnog događaja s vremenom pojačava u pogledu razmjera i učestalosti. Uobičajeno su počeci obiteljskog nasilja blaži oblici psihološkog nasilja koji su za žrtvu često neprepoznatljivi kao oblici nasilja. Kako bi zaustavila nasilje, žrtva postepeno mijenja svoj način života prilagođavajući se nasilniku i prihvaćajući sve veći broj ograničenja koje zlostavljač postavlja (Štirn, 2017:29). S rastom potreba zlostavljača za kontrolom i moći raste i razina nasilja. Nasilni čin je često popraćen isprikama i kontrolom štete, te obećanjima kako se nasilničko ponašanje neće ponoviti. U tom razdoblju nasilnik može biti i pristojan i pažljiv prema žrtvi, čime potiče kod žrtve nadu da su nevolje završile. No, to se uistinu i ne dogodi. Žrtve su stalno u strahu, čekajući da se nasilje dogodi, stalno su pod nadzorom i u izolaciji. U takvom okruženju žrtve ne mogu osigurati djetetu zdravo i kvalitetno roditeljstvo. Unutar obitelji stalno se prisutna atmosfera nesigurnosti i napetosti. Obitelj je izolirana, a članovima obitelji često nije dozvoljeno provoditi vrijeme s prijateljima, članovima šire obitelji, susjedima i dr.

Izloženost obiteljskom nasilju među partnerima može poremetiti sposobnost roditelja-žrtve za optimalnu skrb, jer može imati poteškoća s regulacijom vlastitih emocija u kontekstu nasilja ili su pod utjecajem psihopatologije povezane s obiteljskim nasiljem od strane partnera, poput depresije i anksioznosti (Letourneur i sur., 2011, prema Mueller i Tronick, 2019). Studije otkrivaju kako obiteljsko nasilje od strane partnera dovodi do slabe privrženosti majke i djeteta. Žene koje su tijekom trudnoće ili u prvim godinama nakon poroda doživjele obiteljsko nasilje imale su slabiju privrženost prema dojenčadi, smatrale su svoju djecom opterećenjem i imale su više sumnji u svoje roditeljske kvalitete u odnosu na žene koje nisu bile izložene obiteljskom nasilju od strane partnera. To potvrđuje istraživanje koje pokazuje kako je izloženost od strane partnera čimbenik rizika za razvoj i održavanje sigurnih veza između majke i djeteta (Sims i sur., 1996, prema Mueller i Tronick 2019).

Vidljivo je da obiteljsko nasilje od strane partnera povećava rizik od neostvarivanja roditeljstva žrtve obiteljskog nasilja.

4. POSLJEDICE OBITELJSKOG NASILJA NA BUDUĆNOST DJECE

Obiteljsko nasilje promatra se kao jedan od rizičnih čimbenika razvoja djeteta i njegove budućnosti. Česta izloženost djece nasilju u njihovim domovima, često kroz sukobe između roditelja, može ozbiljno utjecati na djetetovu dobrobit, osobni razvoj i društvenu interakciju u djetinjstvu i u odrasloj dobi, kao i na transgeneracijski prijenos nasilja u obitelji.

4.1. Utjecaj obiteljskog nasilja na razvoj djeteta

Utjecaj obiteljskog nasilja na razvoj djeteta je samo i isključivo štetno. Ono je predmetom velikog broja istraživanja, a sva istraživanja ukazuju na negativne učinke obiteljskog nasilja na razvoj djeteta. Posljedice obiteljskog nasilja na razvoj djeteta su dalekosežne. Očituju se, prvenstveno u nemogućnosti pojedinca da u dječjoj, a kasnije u odrasloj dobi, uspostavi i održi odnose. Pojedinci koji tijekom djetinjstva dožive neki od oblika zlostavljanja vrlo su često skloni konfliktnim odnosima i kaotičnom načinu života, pa uslijed toga imaju poteškoće koje ugrožavaju i ometaju bliske odnose. Emocionalno zlostavljanje je oblik nasilja koji ostavlja najveći trag na djetetu. Mentalno zlostavljeno dijete je depresivno, ne osjeća se dobro u društvu, nezainteresirano je za igru, a često je povučen ili agresivan. Dugoročno fizičko nasilje ometa svakodnevno odrastanje djece i stvara frustracije i nezadovoljstvo djeteta samim sobom.

Istraživanja pokazuju da izloženost nasilju u prvih pet godina života djeteta mogu imati trajne učinke na razvoj mozga (Bick i Nelson, 2016, prema Mueller i Tronick, 2019). Tijekom svog osjetljivog razdoblja, interakcija s primarnim skrbnicima vitalno su okruženje za učenje i primarni razvojni kontekst. I pozitivna i negativna iskustva podjednako utječu na socio-emocionalni i kognitivni razvoj djeteta i sazrijevanje povezanih moždanih struktura.

Mueller i Tronick (2019) ukazuju na dva kritična aspekta interakcije s primarnim skrbnicima bitna za razvoj mozga: 1) siguran stalni odnos ili vezanost između roditelja (odnosno skrbnika) i djeteta i 2) osjetljivu koregulaciju s roditeljem (odnosno

skrbnikom) u prisutnosti stresora kako bi se djetetu pomoglo u razvoju i povećanju sposobnosti za neovisnu regulaciju emocija. Siguran stalni odnos s roditeljem (odnosno sa skrbnikom) osnova je uspješnog razvoja djeteta. Suprotno, nedostataka djetetove sigurnosti dovodi do povećanog rizika od problema u ponašanju i smanjenog istraživanja okoline koja ga okružuje što kompromitira razvoj kognitivnih vještina povezanih sa spremnošću za školu. Dok se ne razvije kod djeteta samoregulacija emocija, roditelj (ili skrbnici) su izvor vanjske regulacije za dijete. Stoga roditelji imaju vitalnu ulogu u razvoju regulacije emotivnog ponašanja.

Traume djeteta zbog svjedočenja prijetnji roditelju (ili skrbniku) od strane partnera povezano je s najozbiljnijim simptomima i povećanim uzbuđenjem i strahom. Uz simptome povećanog uzbuđenja, straha i agresije, smetnje u razvoju najčešći su oblik simptoma traume kod djece koja su svjedočila teškim oblicima obiteljskog nasilja nad partnerom. Primjerice, gubitak već stečene razvojne vještine, poput govora. Studija DeJonghe i sur. (2005) koja je promatrala jednogodišnju dojenčad u eksperimentalnoj simuliranoj situaciji sukoba odraslih pokazala je da su djeca koja su prije bila izložena sukobu roditelja kod kuće kao dojenčad pokazala povećani poremećaj u ponašanju u odnosu na djecu koja tome nisu bila ranije izložena. Rezultati studije ukazali su na povećanu osjetljivost na stres kao posljedicu obiteljskog nasilja nad partnerom u prvoj godini života.

Izloženost djeteta obiteljskom nasilju, poput nasilja među partnerima prepoznata je kao stresor velike veličine koji proizvodi dugoročne posljedice, uključujući simptome posttraumatskog stresnog poremećaja (skr. PTSP) kod djece. Istraživanja su pokazala kako predškolska djeca izložena obiteljskom nasilju roditelja pokazuju više problema u ponašanju i značajno niže samopouzdanje od starije djece školske dobi izložene obiteljskom nasilju roditelja (Lakat, 1982., prema Mueller i Tronick (2019). Doživljavanje zlostavljačkog nasilja u kući ometa djetetov razvoj osjećaja sigurnosti i vjere u siguran, pravedan svijet i nadilazi djetetovu sposobnost samoregulacije. Izloženost zlostavljačkom nasilju u obitelji povećava djetetovu pažnju prema prijetećim podražajima, obrascu ponašanja za koji se zna da povećava rizik od razvoja internalizirajućih problema, uključujući društvenu i opću anksioznost, socijalno povlačenje i depresiju.

Istraživanja, nadalje, pokazuju da djeca koja su bila izložena zlostavljanju i zanemarivanju u djetinjstvu imaju veći rizik za razvoj psihijatrijskih poremećaja u odnosu na djecu koja nisu bila izložena obiteljskom nasilju. Osim toga, postoji veća vjerojatnost da će djeca žrtve zanemarivanja i zlostavljanja počiniti kaznena djela u dječjoj ili odrasloj dobi.

O'Hagan (1993., prema Ždero, 2005:152) prepoznaje psihičko zlostavljanje djeteta kao ponašanje koje kod djeteta "izaziva oštećenje ili značajno smanjuje kreativni i razvojni potencijal važnih mentalnih sposobnosti i procesa u djeteta (inteligenciju, pamćenje, prepoznavanje, percepciju, pažnju, jezik i moralni razvoj)".

Posljedice koje dijete ima uzrokovano nasiljem u obitelji direktno utječu na kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj djeteta, ograničavajući ga u njegovom razvoju. Iako se ponekad događa da djeca koja su proživjela nasilje u obitelji dalje imaju sretno i produktivno djetinjstvo, i život u odrasloj dobi, ipak su češće situacije u kojima obiteljsko nasilje ima negativne učinke na njihov razvoj i život u odrasloj dobi. Postoje studije koje ukazuju da djeca koja su duže bila izložena nasilju u obitelji bilo koje vrste, razvijaju manjak samopouzdanja, osnažuju osjećaj krivice, imaju osjećaj neshvaćenosti, nesigurnosti, osamljenosti i dr. U krajnjem slučaju, postoje brojnih slučajevi suicida djeteta koje je bilo izloženo obiteljskom nasilju.

4.2. Odnos vršnjačkog nasilja i doživljavanja nasilja u obitelji

Vršnjačko nasilje posljednjih godina zauzima značajno mjesto u javnom diskursu, a učestalost vršnjačkog nasilja prepoznaje se kao društveni problem. Olweus (1998, prema Sušac, Ajduković i Rimac, 2016:198) identificira ključne odrednice koje trebaju biti zadovoljene da bi se određeno ponašanje smatralo vršnjačkim zlostavljanjem (engl. *bullying*):

- 1) "takvo ponašanje ponavlja se i traje određeno vrijeme,
- 2) postoji nerazmjer moći između počinitelja i žrtve,
- 3) postoji namjera počinitelja da nanese žrtvi štetu".

Nasilno ponašanje, koje se uobičajeno događa među vršnjacima, ne uključuje

navedene odrednice, pa se niti ne određuje kao vršnjačko zlostavljanje. Riječ je obično o nasilnom ponašanju koje uključuje reaktivno, sporadično ponašanje između vršnjaka podjednake moći.

Istraživanja (Smokowski i Holland Kopasz, 2005, prema Sušac, Ajduković i Rimac, 2016:202) pokazuju da su djeca koja su doživjela nasilje u obitelji i ona koja su svjedočila nasilju među članovima obitelji, u većem riziku od doživljenja vršnjačkog nasilja, pa i da su sama počinitelji nasilja među vršnjacima. Rezultati istraživanja ukazuju kako počinitelji i žrtve većinom dolaze iz obitelji u kojima su nastupili štetni utjecaji, uključujući i nasilje i zlostavljanje od strane roditelja. Tome u prilog idu i rezultati istraživanja koje su proveli Lereya, Smara i Wolke (2013) prema kojem je postoji velika vjerojatnost da su i žrtve i oni koji provode nasilje (nasilnik/ žrtva) bili izloženi negativnom roditeljskom ponašanju, uključujući zlostavljanje i zanemarivanje, te neprilagođeno roditeljstvo. Istraživanje je također pokazalo razliku između učestalosti žrtve izložene obiteljskom nasilju i nasilnik. Žrtve su u manjem broju bile izložene obiteljskom nasilju od nasilnika.

Istraživanje koje su proveli Sušac, Ajduković i Rimac (2016) na uzorku u Republici Hrvatskoj pokazalo je da djeca u manjem omjeru doživljavaju zlostavljanje u obitelji u odnosu na psihičku agresiju i tjelesno kažnjavanje koje je veliki broj sudionika barem jednom doživio. Uočeno je, također da su djeca koja nisu bila uključena u vršnjačko nasilje u značajnom manjem udjelu bila izložena obiteljskom nasilju u odnosu na ona koja su bila uključena. Skupina djece žrtve i počinitelji su najveći dio onih koji su doživjeli nasilje u obitelji, a slijede ih žrtve i potom počinitelji. S obzirom na vrstu nasilja najuočljivije razlike između žrtava i počinitelja, koja upućuje na veću izloženost žrtava nasilju u obitelji, uočena je u doživljavanju psihičkog zlostavljanja u obitelji.

Pozitivno roditeljsko ponašanje, uključujući dobru komunikaciju roditelja s djetetom, topao i ljubazan odnos, roditeljsku uključenost i podršku te roditeljski nadzor, štiti djecu od vršnjačke viktimizacije.

4.3. Transgeneracijski prijenos nasilja u obitelji i nasilja nad djecom

Transgeneracijski prijenos nasilja, koji podrazumijeva prenošenje nasilničkog ponašanja na sljedeću generaciju, postaje prepoznat kao bitan čimbenik koji djeluje protiv psihološke dobrobiti i društvenog funkcioniranja potomka. Iskustveno zlostavljanje u djetinjstvu pojačava rizik od mentalnih poremećaja, kao i vjerojatnost budućih nasilnih napada i obiteljskog nasilja (Rikić i sur., 2017:479). Teorije transgeneracijskog prijenosa nasilja u obitelji polaze od toga da je nasilno ponašanje u obitelji naučeno, što rezultira međugeneracijskim ciklusom nasilja. Nasilnik se susreće s iskustvom fizičkog zlostavljanja i/ili svjedoči nasilju u djetinjstvu te svoje iskustvo prenosi u vlastitu obitelj. Bevan i Higgins (2002:224) ukazuju na nekoliko međusobno povezanih mehanizama tih teorija: identifikacija s agresorom, učenje promatranjem i pozitivno pojačanje agresije. Teorija identifikacije s agresorom tvrdi da oni koji su izloženi obiteljskoj agresiji kasnije primjenjuju agresivno ponašanje prema članovima svoje obitelji ako se identificiraju s agresorom. Veća je vjerojatnost da će pojedinac djelovati agresivno ako je bio izložen nasilju u obitelji i ako se identificirao s agresorom, nego ako se s njim nije identificirao. Kod učenja promatranjem temeljna je premisa da fizička agresija među članovima obitelji pruža vjerojatni model za učenje agresivnog ponašanja, kao i za prikladnost takvog ponašanja u obitelji. Dakle, međugeneracijski prijenos nasilja prvenstveno proizlazi iz načela modeliranja. Teorija pozitivnog pojačanja sugerira da nasilni otac može pozitivno pojačati rane znakove nasilničkog ponašanja ne samo izlaganjem pojedinca nasilju, već podučavanjem o uporabi nasilja kao nečemu što je prihvatljivo i poželjno. Kao rezultat toga, djeca mogu zaključiti kako je fizičko nasilje ponekad nužna i učinkovita strategija za postizanje promjene ponašanja u obitelji i intimnim odnosima.

Istraživanja koja se temelje na teoriji učenja transgeneracijskog prijenosa nasilja, gotovo se isključivo odnose na istraživanje iskustva fizičkog zlostavljanja nasilnih muškaraca i svjedočenje obiteljskog nasilja. Rikić i sur. (2017) na uzorku u Republici Hrvatskoj uključili su i psihološko zlostavljanje u djetinjstvu u istraživački model. Istraživanje je pokazalo je da su djeca izložena psihičkom i/ili fizičkom zlostavljanju u djetinjstvu od strane roditelja imala veću vjerojatnost slijediti isti obrazac ponašanja prema svojoj djeci. Unutar istraživačkog modela djeca iz većih obitelji češće su doživljavala fizičko nasilje i to od roditelja koju su i sami u svom djetinjstvu pretrpjela

fizičko nasilje od svojih očeva. Istraživački model je, nadalje pokazao da su djeca češće od drugih pretrpjela psihičko nasilje od roditelja koji su i sami u djetinjstvu bili izloženi psihičkom nasilju. Otkriveno je, također da veći broj članova obitelji povećava rizik za zlostavljanje djece.

Bevan i Higgins (2002) u svoje istraživanje transmisijskog prijenosa nasilja u obitelji uključuju različite oblike zlostavljanja djece kao i ulogu obiteljske disfunkcije u doprinos nasilju. Istraživanje je pokazalo odnose između stupnja zlostavljanja djece (fizičko zlostavljanje, psihičko zlostavljanje, seksualno zlostavljanje, zanemarivanje i svjedočenje obiteljskom nasilju), svojstva obitelji iz djetinjstva, trenutnu zloupotrebu alkohola, simptomatologiju trauma i razinu fizičkog i psihičkog zlostavljanja supružnika od strane muškarca. Rezultati istraživanja ukazali su na visoki stupanj preklapanja čimbenika rizika. Zlostavljanje djece, niska obiteljska kohezija i prilagodljivost te zlouporaba alkohola bili su značajno povezani s učestalošću fizičkog zlostavljanja supružnika i simptoma traume, ali ne i s psihičkim zlostavljanjem supružnika. Umjesto fizičkog zlostavljanja ili svjedočenja obiteljskog nasilja, zanemarivanje u djetinjstvu bilo je jedno od ključnih čimbenika fizičkog zlostavljanja supružnika. Svjedočenje o nasilju u obitelji (ali ne i fizičkom zlostavljanju) ima jedinstvenu povezanost s psihološkim zlostavljanjem supružnika i simptomatologijom traume.

Istraživanja nedvojbeno ukazuju na postojanje povećani rizik od generacijskog prijenosa obrasca nasilničkog ponašanja na sljedeću generaciju.

4.4. Čimbenici utjecaja na ishode djece izložene nasilju u obitelji

Veliki je broj čimbenika koji utječu na ishode djece izložene nasilju u obitelji. Pri tome jedan podržavajući član u obitelji ili osoba koja bi mogla biti od povjerenja djetetu da joj iskaže svoje strahove, tajne vezane uz obiteljsko nasilje, zanemarivanje ili zlostavljanje ima veliki doprinos u smanjenju štetnih posljedica za ishod djece izložene obiteljskom nasilju u odrasloj dobi.

Egeland i sur. (1988, prema Pećnik 1998) istraživali su majke koje su djetinjstvu bile izložene nasilju i koje su svoju djecu zlostavljala s majkama koje su, također, u

djetinjstvu bile zlostavljanje, ali su svojoj djeci pružale odgovarajuću njegu, te su došli do rezultata da su majke koje su prekinule transgeneracijski prijenos nasilja:

- 1) "imale jednog roditelja (ili hranitelja) koji je pružao model ljubavi i podrške,
- 2) u sadašnjosti su živjeli u stabilnijim obiteljima,
- 3) imale su emocionalno podržavajuće muževe koji su pomagali oko djece,
- 4) bile su svjesne toga što im se u djetinjstvu dogodilo i ponašanje roditelja su smatrale zlostavljanjem,
- 5) mnoge od njih su kao adoloscence ili mlade žene išle na psihoterapiju".

Iz navedenog je vidljivo da su majke koje su prekinule transgeneracijski prijenos nasilja, u biti, imale emocionalnu podršku osoba u okruženju.

Izloženost zlostavljanju i zanemarivanju djeteta povećava rizik da će žrtve u dječjoj i odrasloj dobi počiniti kaznena djela. U krajnjem slučaju izloženost nasilju u djetinjstvu povećava rizik od suicida.

Prepoznavanje zanemarivanja i zlostavljanja djece te intervencije profesionalaca u nadležnim ustanovama ima značajan doprinos u zaštiti djeteta i njegove budućnosti.

4.5. Sposobnost djece da se nose s nasiljem u obitelji

Studije o sposobnosti djece da se nose s nasiljem u obitelji fokusirani su na otpornost djece, zaštitne čimbenike i procese koji vode od rane izloženosti riziku do kasnijih ishoda. Otpornost se odnosi na identifikaciju krajnje točke da je dijete prevladalo ranu izloženost riziku, odnosno da je postiglo pozitivne ishode ili da je izbjeglo negativne ishode. Zaštitni čimbenici su one osobine pojedinca, iskustvo i aspekti djetetovog društvenog okruženja koji povećavaju vjerojatnost otpornosti onih koji su izloženi ranijim rizicima (HERRENKOHL i sur., 2008:92).

Istraživanja pokazuju da čimbenici poput visoke inteligencije djeteta, unutarnja samokontrola, pozitivna slika o sebi ili samopoštovanje te odlučnost da će biti drugačiji od roditelja koji ga zlostavljaju, mogu doprinijeti zaštiti djeteta od dugoročnih učinaka zlostavljanja u obitelji. Istraživanja, nadalje dokazuju da pozitivan odnos s brižnom

odraslom osobom može smanjiti vjerojatnost neke negativnih ishoda obiteljskog nasilja na dijete u budućnosti. Toth, Cicchetti i Kim (2002, prema HERRENKOHL i sur., 2008:92) otkrili su da su zlostavljana djeca koja su zadržala višu pozitivnu percepciju svojih majki nasilnika imala manje internalizirajućih i eksternalizirajućih problema u ponašanju od maltretirane djece s manje pozitivne percepcije svojih majki. Istraživanja pokazuju da veći broj zaštitnih faktora dostupna djetetu stvaraju kod njega veću otpornost od negativnih ishoda prouzročenih obiteljskim nasiljem.

Tajima, Herrenkohl i Moylan (2007, prema HERRENKOHL i sur., 2008:92) došli su do spoznaja da povezanost izloženosti obiteljskom nasilju i određenih nepovoljnih ishoda mladih može biti ublaženo karakteristikama roditeljstva i adolescentnom vršnjačkom podrškom.

U literaturi se navodi na čimbenike prekida transgeneracijskog prijenosa nasilja (Hunter i Kilstrom, 1979, prema Pećnik 1998:17) koji pokazuju razlikovanje onih roditelja koji su prekinuli krug transgeneracijskog prijenosa nasilja. To se odnosi na širu socijalnu podršku koju su roditelji koji su prekinuli krug imali, bili su otvoreniji ka izražavanju ljutnje vezano uz doživljenje u djetinjstvu, te su bili sposobni opisati ta iskustva, manje je vjerojatno da su bili izloženu zlostavljanju od oba roditelja, te je veća vjerojatnost da su s jednim od njih imali podržavajući odnos.

Na sposobnost djece da se nose s nasiljem u obitelji te da prekinu transgeneracijski prijenos nasilja djeluje veliki broj čimbenika koji se odnosi na psihičke sposobnosti djeteta koje je doživjelo nasilje u obitelji, kao i na podršku koju ima u okruženju.

5. MJERE PREVENCIJE OBITELJSKOG NASILJA

Imajući na umu činjenicu da obiteljsko nasilje predstavlja jedan od ključnih problema suvremenog društva, od iznimne je važnosti uspostava mjera prevencije na različitim razinama, od zakonodavnog reguliranja područja nasilja u obitelji do preventivnih mjera koje se trebaju poduzeti u okviru institucija predškolskog i školskog obrazovanja u smislu edukacije djece o društvenoj neprihvatljivosti nasilja u obitelji i općenito nasilja, kao i podrške žrtvama obiteljskog nasilja. Pri tome je potrebno u društvu razviti socijalnu empatiju i senzibilizirati društvo za obiteljsko nasilje.

5.1. Zakonski okvir reguliranja područja nasilja u obitelji

Brojna istraživanja i empirijski podaci o štetnim posljedicama obiteljskog nasilja na društvo, stvorili su preduvjete za promjene koje se u pogledu obiteljskog nasilja u svijetu događaju, a koja se u suvremenom svijetu manifestiraju kroz nultu toleranciju nasilju u obitelji. To je doveli i do razvoja zakonodavstva koje omogućuje intervenciju društva i ograničavanje privatnosti kada je u pitanju nasilje u obitelji (Ajduković i Ajduković, 2010:293).

Nasilje u obitelji regulirano je međunarodnim i nacionalnim zakonima. Republika Hrvatska je potpisnica UN-ove Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) iz 1979. godine, i njenog Fakultativnog protokola iz 1999. godine. Iako Konvencija izričito ne regulira obiteljsko nasilje, to pitanje se tumači u kontekstu mijenjanja podređenog položaja žene u društvu te uklanjanju diskriminacije žena u ostvarivanju prava iz bračnih i obiteljskih odnosa (Radić i Radina, 2014:728). UN-ova Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama iz 1993. godine obuhvaća sve oblike nasilja nad ženama, pa i nasilje u obitelji i u izvanbračnoj zajednici.

UN-ova Konvencija o pravima djeteta posebice je važna u kontekstu zaštite djeteta. U njoj je priznato prirodno pravo djetetu na život i zdravlje, te "obvezuje sve zemlje države stranke na poduzimanje svih potrebnih mjera, uključujući i socijalne, radi zaštite djeteta od svih oblika nasilja, zlorabe i zlostavljanja, uključujući i spolno zlostavljanje, te obvezu osiguranja rehabilitacije za dijete koje je bilo žrtvom navedenih

oblika ponašanja” (Radić i Radina, 2014:728).

Uz navedene međunarodne konvencije za zaštitu žrtava obiteljskog nasilja relevantne su i Konvencija za zaštitu prava i temeljnih sloboda iz 1950. godine Vijeća Europe, Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji iz 2011. godine.

U Republici Hrvatskoj, temeljem Ustava, svima je zajamčeno pravo na život i nepovredivost prava na život, nepovredivost slobode i osobnosti, osobni i obiteljski život, dostojanstvo, jednakost pred zakonom te pred sudovima i drugim tijelima s javnim ovlastima, a zabranjuje zlostavljanje i diskriminaciju po bilo kojoj osnovi, uključujući spol, rođenje i društveni položaj. Država ima obvezu zaštite materинства, djece i mladeži te stvaranja uvjeta za dostojan život uz naročitu skrb za maloljetnike bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Osim toga, dužna je štiti djecu i nemoćne osobe (Radić i Radina, 2014:736). U skladu s Ustavom donesen je niz zakonskih akata koji štite žrtve obiteljskog nasilja, među kojima su Obiteljski zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Kazneni zakon i dr.

5.2. Uloga i postupanje predškolskih i školskih institucija u slučaju nasilja u obitelji

Zaštita djece od obiteljskog nasilja, posebice od zlostavljanja i zanemarivanja, zahtijeva sudjelovanje relevantnih ustanova i pojedinaca iz različitih sustava, obrazovanja, zdravstvene skrbi, socijalne zaštite, policije, pravosuđa i dr. Poseban značaj daje se predškolskim i školskim institucijama, koje mogu dati značajan doprinos u prepoznavanju djeteta koje je izloženo nasilju i prijavljivanju nadležnim organima, policiji i centru za socijalnu skrb kojem je u Republici Hrvatskoj namijenjena uloga osnovne ustanove za zaštitu djece. “Zlostavljanje i zanemarivanje najčešće se otkriva na sljedeće načine:

- 1) prepoznavanjem znakova povrede na djetetu ili ponašanja djeteta i obitelji koje ukazuje na mogućnost zlostavljanja/zanemarivanja djeteta,
- 2) povjeravanjem koje može biti izravno – od strane samog djeteta – ili neizravno – od strane drugih osoba koje imaju saznanja ili sumnjaju da je dijete zlostavljano (roditelj ili drugi članovi obitelji, susjedi, vršnjaci, nastavnici)” (Bulatović, 2012:219).

Odgovitelji i nastavnici ostvaruju blizak kontakt s djetetom i obitelji, te ih dobro poznaju. U tom kontekstu odgojitelji i nastavnici mogu biti osobe od povjerenja koje će dijete ili neka druga osoba izabrati kako bi im povjerio svoje strahove, tajne ili sumnje koje upućuju na obiteljsko nasilje i zlostavljanje ili zanemarivanje.

U dječjim vrtićima djeluju stručni timovi koji imaju veoma važnu ulogu. Njihova je dužnost primijetiti promjene u razvoju djece, te pokušati identificirati uzroke tih promjena. Kako bi prevenirali emocionalne teškoće i poremećaje u ponašanju djece, njihovo zlostavljanje i zanemarivanje, kroz radionice s djecom potiču njihov pozitivan emocionalni razvoj. Nasilnike je moguće prepoznati u predškolskoj dobi te prevenirati njihovo nasilničko ponašanje.

Odgojne i obrazovne institucije u Republici Hrvatskoj imaju obvezu provoditi senzibiliziranje djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova vezano uz pojave nasilja u obitelji koje djeca i učenici doživljavaju te poduzimanje mjera u svrhu otkrivanja i prijavljivanja problema i pomoći djetetu (Štirn i sur., 2017:71). Obveza je odgojno- obrazovnih institucija i poduzimanje odgovarajućih mjera u svrhu zaštite prava djeteta te prijavljivanje nadležnim institucijama svako kršenje prava djeteta, posebice ustanovljeno fizičko zlostavljanje, psihičko nasilje, spolnu zlorporabu, zanemarivanja i zlostavljanje.

5.3. Pomoć i podrška djeci i obitelji

Pomoć i podrška djeci i obitelji izloženih obiteljskom nasilju od iznimne je važnosti za oblikovanje 'zdravog' društva. U Republici Hrvatskoj su žrtvama nasilja u obitelji dostupni različiti oblici pomoći i podrške u svrhu zaustavljanja nasilja u obitelji, napuštanja veza u kojima postoje nasilnička ponašanja te oporavljanju od iskustava obiteljskog nasilja.

Pomoć i podrška žrtvama obiteljskog nasilja pruža se unutar institucija (policija, centar za socijalnu skrb i dr.) i izvan njih, kroz rad nevladinih udruga koje se bave problemima obiteljskog nasilja, zlostavljanje djece i žena i dr. Žrtvama je, u prvom redu potrebno osigurati sigurnost. Pri tome je potrebno istaknuti kako to ne podrazumijeva prijavljivanje nasilja relevantni institucijama. Mjere koje su u Hrvatskoj dostupne od daljnjeg nasilja su mjere koje provodi, centri za socijalnu skrb, zdravstvene institucije i odgojno-obrazovne ustanove (Štirn i sur., 2017:66).

U Republici Hrvatskoj su ustanovljene Autonomne kuće za pomoć žrtvama obiteljskog nasilja, SOS linije za pomoć, žensko savjetovište i dr. Žrtvama se pruža pomoć u obliku savjetovanja kako mogu sebi pomoći, zaštititi sebe i djecu. Rad sa žrtvama obiteljskog nasilja uglavnom provode stručnjaci, socijalni radnici, psiholozi, socijalni pedagozi i odvjetnici. Radom sa žrtvama obiteljskog nasilja nastoji se osvijestiti nasilje, naučiti žrtve kako će prepoznati znakove upozorenja, mogućnost nasilnog incidenta i prije no što se dogodi, izradi plan sigurnosti za sebe i djecu, informirati se o mogućnostima pomoći i dr.

Od iznimne je važnosti da se razvije samosvijest žrtve o njenom bistvu, te da nitko nema pravo stavljati je u podređen položaj i nasilnički se prema njoj ponašati. Sve članovi društvene zajednice potrebno je educirati kako nasilno ponašanje nije društveno prihvatljivo ponašanje. Razvijanjem svijest unutar društva o nasilništvu kao neprihvatljivom ponašanju pomaže si i daje podrška žrtvi. Istovremeno je veoma važno nastojati pomoći nasilniku kako bi osvijestio posljedice svog ponašanja i prekinuo obrasce ponašanja koje njemu i njegovoj obitelji samo i jedino nanose štetu.

6. ZAKLJUČAK

Obiteljsko nasilje je fenomen koji predstavlja bitan sociološki problem suvremenog društva.

Utjecaj obiteljskog nasilja na razvoj djeteta je samo i isključivo štetno i dalekosežno. Prvenstveno se odnosi na nemogućnost pojedinca da u dječjoj, a kasnije u odrasloj dobi, uspostavi i održi odnose, koji su često konfliktni i kaotični. Kod djece koja su bila izložena ili su bili svjedoci obiteljskog nasilja prepoznaju se različite mentalne smetnje, nezadovoljstvo, frustracije, depresije, negativni učinci na razvoj mozga, sputavanje kreativnosti, nezadovoljstvo samim sobom i dr. Poseban fenomen je transgeneracijski prijenos nasilja. No, potrebno je istaknuti kako postoje iznimke, koje su sposobne nositi se s obiteljskim nasiljem i nastaviti sa životom bez nasilničkog ponašanja. To su obično inteligentne osobe koje su odlučile biti drugačije od zlostavljača u obitelji. No, i podržavajući odnos s nekim članom obitelji, iskustvo s osobom s kojom mogu podijeliti svoje strahove i tajne, te šira socijalna podrška žrtvama, sposobnost osoba izloženih nasilju da opišu svoje iskustvo i dr. mogu pridonijeti prekidu transgeneracijskog prijenosa nasilja i imati pozitivan ishod za žrtve nasilja.

Osvješćivanje o dugoročnim štetnim posljedicama djece i drugih članova obitelji izloženih nasilju u obitelji važan je pomak za pravilno određenje nulte tolerancije društva spram nasilja u obitelji. Zakonodavstvo u razvijenim zemljama svijeta omogućava zadiranje u privatnost obitelji kada je u pitanju obiteljsko nasilje, sankcioniranje nasilnika i pružanje pomoći žrtvama obiteljskog nasilja. No, porast učestalosti obiteljskog nasilja u pojedinim zemljama i na globalnoj razini zabrinjava. Ono pokazuje nefunkcionalnost suvremene obitelji koja se nosi s različitim izazovima društvenih promjena i nemogućnost nošenja s tim izazovima.

LITERATURA

1. AJDUKOVIĆ, D., AJDUKOVIĆ, M. (2010.) Nasilje u obitelji: što zdravstveni djelatnici mogu učiniti. *Medicina fluminensis*. [Online] 46 (3). str. 292-299. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=89369 [Pristupljeno: 3.08.2021.]
2. AJDUKOVIĆ, M. (2000) *Određenje i oblici nasilja u obitelji*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
3. AJDUKOVIĆ, M., RUSAC, S. i OGRESTA, J. (2007) Izloženost starijih osoba nasilju u obitelji. *Revija socijalne politike*. 15 (1), str. 3-22.
4. ALOKAN, F.B. (2013.) Domestic violence against women: A family menace. *1st Annual International Interdisciplinary Conference 2013*. Azores, Portugal. [Online] Dostupno na: https://www.phil.muni.cz/angl/thepes/thepes_02_02.pdf [Pristupljeno: 5.08.2021.]
5. Andrews, E., Higgins, D. J. (2002) Is Domestic Violence Learned? The Contribution of Five Forms of Child Maltreatment to Men's Violence and Adjustment. *Journal of Family Violence*. [Online] 17 (3). str. 292-299. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/225710768_Is_Domestic_Violence_Learned_The_Contribution_of_Five_Forms_of_Child_Maltreatment_to_Men's_Violence_and_Adjustment [Pristupljeno: 7.08.2021.]
6. BELL, K.M., NAUGLE, A.E. (2008). Intimate partner violence theoretical considerations: Moving towards a contextual framework. *Clinical Psychology Review*. [Online] 28, str. 1096-1107. Dostupno na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272735808000688> [Pristupljeno: 17.08.2021.]
7. BRABCOVÁ, A. (2006.) Marriage in Seventeenth-Century England: The Woman's Story. [Online] 2, Dostupno na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.677.352&rep=rep1&type=pdf#page=113> [Pristupljeno: 7.08.2021.]
8. BULATOVIĆ, A. (2012) Posljedice zlostavljanja i zanemarivanja djece predškolskog uzrasta. *Život i škola*. 27 (1). str. 211-221.
9. CIFRIĆ, I. (2000.) *Moderno društvo i svjetski etos. Perspektive čovjekova nasljeđa*. Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo, Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta.
10. COLOROSO, B. (2004.) *Nasilnik, žrtva i promatrač – od vrtića do srednje škole –*

Kako roditelji i učitelji mogu pomoći u prekidanju kruga nasilja. Zagreb: Bios.

11. DeJONGHE, E.S. i sur. (2005) Infant exposure to domestic violence predicts heightened sensitivity to adult verbal conflict. *Infant Ment. Health Journal*. [Online] 26 (3). str. 268-281. Dostupno na <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28682502/> [Pristupljeno: 16.08.2021.]
12. DODAJ, A., SESAR, K., ŠIMIĆ, N. (2017) Nasilje u mladenačkim vezama: teorijski pristup. *Socijalna psihijatrija*. [Online] 45 (2). str. 95-104, Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/search/?show=results&stype=1&c%5B0%5D=article_search&t%5B0%5D=Nasilje+u+mladena%C4%8Dkim+vezama%3A+teorijski+pristupi [Pristupljeno: 4.08.2021.]
13. DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU (2021) Žene i muškarci u Hrvatskoj 2020. [Online] Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2020.pdf [Pristupljeno: 11.08.2021.]
14. HERRENKOHL, T.I. i sur. (2008) Intersection of child abuse and children's exposure to domestic violence. *Trauma, violence & abuse*. . [Online] 9(2). str. 84-99. Dostupno na https://www.researchgate.net/publication/5554835_Intersection_of_Child_Abuse_and_Children's_Exposure_to_Domestic_Violence [Pristupljeno: 11.08.2021.]
15. KODORUTH, I. (2014.) Advances in the analysis of domestic violence an outline of the debate on the etiology of domestic violence. *The International Journal of Social Sciences*. [Online] 26 (1). str. 1-12. Dostupno na: https://www.phil.muni.cz/angl/thepe/thepe_02_02.pdf [Pristupljeno: 5.08.2021.]
16. LAREYA, S.T., SAMARA, M. i WOLKE, D. (2013) Parenting behavioral and the risk of becoming a victim and a bully/victim: A meta-analysis study. *Child Abuse and Neglect*. 37 (2). str. 1091-1108.
17. MAMULA, M., PLAŠĆ, D. (2014). Tipična žrtva obiteljskog nasilja u RH – sociodemografski profil. *Život i škola*. 32 (2). str. 111-128.
18. MUELLER, I. i TRONICK, E. (2019) Early Life Exposure to Violence: Developmental Consequences on Brain and Behavior. *Frontiers in Behavioral Neuroscience*. [Online] 17 (3). str. 292-299. Dostupno na: <https://doi.org/10.3389/fnbeh.2019.00156> [Pristupljeno: 7.08.2021.]

19. MURRAY, C.E. (2006). Controversy, constraint, and context: Understanding family violence through family systems theory. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*. [Online] 14 (3). str. 234-239. Dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/149233094.pdf> [Pristupljeno: 5.08.2021.]
20. PEĆNIK, N. (1998) Međugeneracijski prijenos zlostavljanja djece u obitelji. *Teorija i praksa socijalnog rada. Ljetopis socijalnog rada*. [Online] 5 (1). str. 7-25. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=292319 [Pristupljeno: 18.08.2021.]
21. RADIĆ, I. i RADINA, A. (2014.) Zaštita od nasilja u obitelji: obiteljskopравни, prekršajnopравни i kaznenopravni aspekt. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*. [Online] 51 (3). str. 727-754. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=183388 [Pristupljeno: 3.08.2021.]
22. RIKIĆ, J. i sur. (2017) Transgenerational transmission of violence among parents of preschool children in Croatia. *Acta Clin Croat*. [Online] 56 (3). str. 478-486. Dostupno na [file:///C:/Users/X/Downloads/15_rikic_2016_166%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/X/Downloads/15_rikic_2016_166%20(1).pdf) [Pristupljeno: 7.08.2021.]
23. STAŠEVIĆ, I., DERK, D. i PODA, I. (2019) Nasilne smrti i drugi oblici nasilja u svijetu i Republici Hrvatskoj. *Policija i sigurnost*. [Online] 28 (4). str. 557-572. Dostupno na: file:///C:/Users/X/Downloads/08_I_Stasevic_Nasilne_smrti_i_drugi_oblici_nasilja.pdf [Pristupljeno: 10.08.2021.]
24. SUŠAC, N., AJDUKOVIĆ, M. i RIMAC, I. (2016) Učestalost vršnjačkog nasilja s obzirom na obilježja adolescenata i doživljeno nasilje u obitelji. *Psihologijske teme*. 25 (2). str. 197-221.
25. ŠTIRN, M. i sur. (2017). Psihosocijalna podrška za žrtve nasilja u obitelji i drugih oblika rodno utemeljenog nasilja. Priručnik. Zagreb: Centar za žene žrtve rata. [Online] Dostupno na: <https://www.czzzr.hr/dokumenti/2017-prirucnik-psihsoc-podr-za-zrtve-nasilja.pdf> [Pristupljeno: 17.08.2021.]
26. ŠTIRN, M. i sur. (2017.), *Psihosocijalna podrška za žrtve nasilja u obitelji i drugih oblika rodno utemeljenog nasilja*, Zagreb: ZOOM Desing.
27. UNODC (2018) *Global Study on Homicide, Gender-related killing of women and girls*. Viena: United Nations Office on Drugs and Crime. [Online]. Dostupno na: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/GSH2018/GSH18_Gender-related_killing_of_women_and_girls.pdf [Pristupljeno: 17.08.2021.]

28. WHO (2014) *Global status report on violence prevention 2014*. Geneva: WHO, UNODC, UNDP. [Online] Dostupno na: file:///C:/Users/X/Downloads/9789241564793_eng.pdf [Pristupljeno: 11.08.2021.]
29. WHO, Violence Prevention Alliance (2021.) Definition and typology of violence. [Online] Dostupno na: <https://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/> [Pristupljeno: 15.08.2021.]
30. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Narodne novine, 70/17, 126/19, 84/21.
31. ZLOKOVIĆ, J. (2009). *Nasilje nad roditeljima – Obiteljska tajna?*, Rijeka: Grafika Zambeli.
32. ŽDERO, V. (2005) Psihičko zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji. *Ljetopis socijalnog rada*. 12 (1). str. 145-172.
33. ŽGANEC, N. (2002) Prevencija zlostavljanja djece u svijetlu ekološkog pristupa i rada u zajednici. *Ljetopis socijalnog rada*. 9 (2). str. 1.-12.
34. ŽILIĆ, M. i JANKOVIĆ, J. (2016.) Nasilje. *Socijalne teme*. [Online] 1 (3). str. 67-87. Dostupno na: file:///C:/Users/X/Downloads/ST_2016_4_Zilic_Jankovic.pdf [Pristupljeno: 14.08.2021.]
35. ŽILIĆ, M., JANKOVIĆ, J. (2016.) Nasilje. *Socijalne teme*. 1 (3), str. 67-87.

SAŽETAK

U radu se istražuju posljedice obiteljskog nasilja na budućnost djece. Obiteljsko nasilje je bitan sociološki problem suvremenog društva. Razvoj zdravog, empatičnog društva lišenog trauma podrazumijeva angažman razumijevanja uzroka i posljedica obiteljskog nasilja na društvo i pojedinca unutar njega, a ne ignoriranje ili pridavanje minorne, pa često i samo deklarativne, važnosti problemu obiteljskog nasilja. Posljedice obiteljskog nasilja doživljenog u djetinjstvu su iznimno štetne za budućnost djeteta u odrasloj dobi. Cilj rada je prikazati problematiku obiteljskog nasilja sa sociološkog aspekta, posebice s aspekta promišljanja o posljedicama koje obiteljsko nasilje ima na budućnost djece i društvo u cjelini. Izloženosti djece obiteljskom nasilju mogu dovesti do niza negativnih posljedica, kao što je rizik od problema s mentalnim zdravljem tijekom života, rizik od uključivanja u kriminalna ponašanja, interpersonalne poteškoće u njihovim budućim vezama i dr., što ima dalekosežne posljedice na društvenu zajednicu. U radu se uz teorijske odrednice obiteljskog nasilja iznose rezultati provedenih istraživanja koja potvrđuju da nasilje u obitelji dovodi do čitavog niza štetnih posljedica na razvoj djeteta i njegov život kao odrasle osobe.

Ključne riječi: obiteljsko nasilje, nasilje nad djecom, zlostavljanje i zanemarivanje djece, štetne posljedice za razvoj djece

SUMMARY

This scientific work investigates the consequences of domestic violence on the children's future. Domestic violence is an important sociological problem of modern society. Development of a healthy, empathetic society devoids trauma involves engaging in understanding the causes and consequences of domestic violence on society and the individual within it, rather than ignoring or giving minor, and often only declarative, importance to the problem of domestic violence. The consequences of domestic violence experienced in childhood are extremely detrimental to the future of the child's adulthood. The aim of this scientific work is to present the issue of domestic violence from a sociological aspect, especially from the aspect of thinking about the consequences that domestic violence has on children's future and society as a community. Children's exposure to domestic violence can lead to a number of negative consequences, such as the risk of lifelong mental health problems, the risk of engaging in criminal behavior, interpersonal difficulties in their future relationships, etc., which has far-reaching consequences for the community. In addition to the theoretical determinants of domestic violence, the scientific work presents the results of research that confirms that domestic violence leads to a number of harmful consequences for the development of the child and his life as an adult.

Key words: domestic violence, violence against children, child abuse and neglect, harmful consequences for children's development